

‘AHİT TEOLOJİSİ’ NİN DÖRT İNCİL, PAVLUS’UN MEKTUPLARI VE KATOLİK KİLİSE ÜZERİNE YANSIMASI

Doç. Dr. Kenan HAS*

Öz

Yahudi ve Hıristiyanlık arasındaki ilişki hem tarihi açıdan hem de teolojik açıdan karmaşık olarak tanımlanabilir. Bu nedenle bu makalede sadece Eski ve Yeni Ahit’te geçen ‘Ahit’ kavramını ele alınacaktır. Bilindiği gibi gerek Yahudiler ve gerekse de Hıristiyanlar ‘Ahit’ bağlamında kendilerini ‘Tanrının Seçkin İnsanları’ olarak tanımlamaktadır. Ancak birbirlerini ortak noktada buluşturan bu bağ, aynı zamanda birini diğerine göre tanımlamaktadır. Bu bağlamda Hıristiyanlık dünyasında özellikle son dönemlerde yapılan açıklamalar oldukça önem taşımaktadır. Mesela: Papa II. John Paul, ‘Sonlandırılmamış Ahit’ terimini kullanarak her iki din arasındaki ilişkinin yeniden tanımlanması sürecine oldukça önemli bir ivme kazandırmıştır. Dolayısıyla söz konusu kavram ekseninde Yahudi ve Hıristiyanların farklı din müntesipleri olmasına/algılanmasına rağmen kendi bireysel kimliklerinin gerçekliği ve aynı zamanda geleceği adına diğerine bağımlı oldukları ifade edilebilir.

Anahtar Kelimeler: Ahit, Eski-Yeni Ahit, Yahudilik, Hıristiyanlık, Dinler Arası Diyalog, Vatikan

THE REFLECTION OF COVENANT THEOLOGY ON THE FOUR GOSPELS, THE LETTERS OF PAUL AND THE CATHOLIC CHURCH TODAY

Abstract

The relationship of Judaism and Christianity is can be defined as complex both historically and theologically. In this case this article focuses on only the concept of ‘Covenant’ in the Old and New Testament. Both Jews and Christians see themselves as God’s choosen people in the context of ‘Covenant’. But what links them also divides them. In this sense some declarations are considerable during the last period of Christian tradition. For instance, Pope John Paul II has used the term of the ‘Unabrogated Covenant’ and made it the foundation of the redefinition of the relationship between the both religion. As a result in the context of that concept it can be defined that Jews and Christians are different but dependent upon one another for he sake of their invidual idendity.

Key Words: Covenant, Old-New Testament, Judaism, Christianity, Interreligious Dialogue, Vatikan

* Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi A.B.D., kenanhas@gmail.com

Giriş

Yahudiler ve Hıristiyanlar kendilerini ahit bağlamında tanrı tarafından antlaşma yapılmış din müntesipleri olarak görürler. Fakat onları bağlayan bu ortak payda aynı zamanda birini diğerinden ayırıcı bir özelliğe de sahiptir. Dolayısıyla geçmişte genellikle tartışmaların öznesi olan ‘Ahit’ kavramı günümüzde de Yahudi-Hıristiyan diyalogunda önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle bu makalede Ahit kavramının Yahudilik teolojisinden Hıristiyan teolojisine yansımaları ve buradan hareketle söz konusu iki din arasındaki diyalojik imkân üzerinde duracağız.

1. Eski Ahit’teki Ahit Teolojisi.

İbranice ‘Berith’ kelimesinin karşılığı olarak kullandığımız Ahit/Covenant kelimesi Tevrat’taki kullanımıyla denk/eşit olan iki şey arasındaki iki taraflı/karşılıklı bir sözleşme değil, aksine tek taraflı taahhüt ve şart koşma anlamındadır. Bir diğer ifadeyle tek taraflı yükümlülük ve buna karşılık tanrının garantisi ve teminatı söz konusudur. Bu itibarla Yahudi ve Hıristiyan teolojisinde ‘tanrı’ adeta kendiliğinden bir zorunluluğa girmekte, diğer yandan da muhatap olarak kabul ettiği toplum üzerine yükümlülükler koymaktadır. Kitab-ı Mukaddes’te tek bir ahit teolojisi değil farklı ahit teolojileri bulmaktayız. En önemlisi de gelecek olaylara ilişkin kehanetleri ihtiva eden ahit teolojileridir. Deuteronomik¹ yazılarla bağlantılı olarak, referans sık sık hem koruma hem devamlılığın her ikisi için kullukla ilgili ahitleşme yapan kulluk boyutunu yapılandırır. Ancak Kitabı Mukaddes’teki kullanımda kulluk sözleşmesinin gerek yapısı ve gerekse içeriği değiştirilmiştir.²

Ahit ilişkisi Tanah’ta “Aranızda yürüyeceğim ve sizin Allah’ınız olacağım ve siz benim kavmim olacaksınız”³ ve “Ancak onlara (atalarınıza) şunu emredip dedim: Sözümü dinleyin ve Ben size Allah olurum ve siz de bana kavim olursunuz ve size emrettiğim her yolda yürüyün ki size iyilik olsun”⁴ gibi ifadelerle belirtilmektedir.

Eski Ahit içerisinde içerik olarak yinelenen yeni ahitleri görmekteyiz. Nuh peygamberle yapılan ahit; yaratılış düzeninin devamlılığının garantilenmesi⁵ olarak anlaşılabilir. İbrahim peygamberle yapılan ahit, vaat edilen toprakları taahhüt etmekte ve çok sayıda gelecek nesli içine almaktadır.⁶ Aynı şekilde İsrailoğullarıyla Sina dağında yapılan ahit ve onların ‘On Emir’e yönelik yükümlülükleri, taahhütleri⁷ de aynı kavramsal alan içerisinde yer alır. Ahit’e ilişkin daha sonraki referanslar Davut’la yapılmış ve kendisinin tahtının sonsuza kadar var olacağı vaadi verilmiştir.⁸ Ayrıca son olarak Babil sürgününden sonra ahidin yenilenmesi ve peygamberler aracılığıyla süregelen ahit⁹ söz konusu kutsal metinlerde yer almaktadır. Yeremya’daki ifadeler bu konuda özel öneme sahiptir.¹⁰ Çünkü burada ‘Yeni Ahit’ açık bir şekilde bahsedilmiştir. Tabi ki burada tartışma konusu olabilecek husus, tarihsel açıdan bunun

1 Eski Ahit’in Tesniye, Yeşu, Hâkimler, Ruth, I. Samuel, II. Samuel, I. Krallar, II. Krallar bölümlerine verilen ad.

2 Walter Casper, ‘The Meaning of Covenant in Judaism’, Christianity And Jewish-Christian Relations, Centre For The Study of Jewish-Christian Relations, Cambridge, 2004, s. 10

3 Levililer, 26/12

4 Yeremya, 7/23

5 Tekvin, 9/8–17

6 Tekvin, 17

7 Çıkış, 19, Tesniye, 5

8 Yeşu, 24, Samuel, 7/10–17

9 Ezekeil, 16/60, 37/26

10 Yeremya, 31/31–34

yeni bir ahit ya da Sina Ahit'inin yenilenmesi olup olmadığı hususudur. Bu ahitler, bir diğeriyle bağlantısız değildir. Her bir yeni ahit, bir öncesine referans içermekte ve uygun terimlerle bunu yeniden belirtmektedir.

Tanah'ta yer alan bilgilere göre, Ahit, Tanrı tarafından her seferinde teyit edilmiş/vurgulanmış ve bir kez daha yenilenmiştir. Tanrı, ahidini insanların sadakatsizliğine rağmen sürekli yinelemekte ve geçerliliğini korumaktadır. Bu itibarla İsrailoğulları tekrar tekrar tövbe ve dönüşüme çağrılmıştır.¹¹ Hıristiyanlıkta Yeni Ahit, kendisini tanrının ahidinin son ve tam yorumu olarak görülür. Bu Yeni Ahit'te yinelenen bir motifi ön plana getirir ki o da; İsrailoğullarının sürekli olarak yaptığı yanlışlığın eleştirisidir.¹² Dolayısıyla Yeni Ahit, Hıristiyanlık teolojisi açısından, sonuncu ve tanrının kulları ve herkes ile mühürlemiş olduğu kulluğun yeniden tanımlayıcı bir yorumlaması olarak görülür.

2.Yeni Ahit'teki Ahit Teolojisi

Yeni Ahit'teki 'Diatheke' kelimesi Eski Ahit'teki 'Berit' kelimesinden daha az sıklıkla yer alır ve Evharistiya'da anlatıldığı gibi temel bağlam içerisindedir.¹³ Matta ve Markos'ta ahidin sembolik kanından bahsedilmektedir.¹⁴ Bu nedenle Evharistiya, Sina'da akıtılan ahit kanının¹⁵ Hıristiyan geleneği duyumu içerisinde yorumlanmaktadır. Arkaik geleneğe göre kan, bir toplumsal bağlantıya sebep olur. Dolayısıyla Hıristiyan inancında da İsa'nın son akşam yemeğinden sonra, 'bu kâse sizin için, dökülen benim kanımla olan Yeni Ahit'tir' ifadesinde¹⁶ kan sembolizmini kullanılmış ve bu şekilde aynı zamanda Yeni Ahit'in vaadi alınmıştır.¹⁷

Bu itibarla Evharistiya'ya ilişkin ifadeler bir yanda kulluk teolojisi ve bir yanda Eski Ahit'le devamlılık içerisindeyken diğer yandan da Hıristiyanlık odağıyla birlikte Yahudilikle olan en önemli çatışma noktasına vurgu yapmaktadır. Bu zamanın Yahudi din adamlarının İsa'nın mesajlarını reddetme ve onu kınamaları noktası olup kaçınılmaz olarak Yahudilik ve Hıristiyanlık arasındaki ayrılma ile sonuçlanmıştır. Bunun yerine tanrının beklenilmekte olan krallığı¹⁸ eskatolojik tamamlamaya doğru bir itikat anlatılmaktadır.

Pavlus, mektuplarında iki ahit arasındaki ilişkiyi tanımlama ve kıyaslama yoluna gider.¹⁹ Bir ahit orijinlerine Sina'da sahiptir, diğeri ise günümüz Hıristiyanlığına yöneliktir ve Pavlus'a göre aynı zamanda "hür olmayı" vurgulamaktadır.²⁰ Bu durum, Hıristiyan teolojisinde Yeni Ahit'in öncekini basit bir şekilde ortadan kaldırdığı iptal ettiği, onu boş ve içeriksiz kıldığı anlamına gelmemektedir. Pavlus, İsrailoğulları konusunda 'Onlar İsraililerdir; oğulluk, izzet, ahitler, şeraitin verilmesi, ibadet ve vaatler onlarındır; atalar onlarındır ve bedene göre Mesih onlardandır; o cümle üzerinde ebediyen mübarek Allah'tır,²¹

11 Amos 4/6–12, İşaya, 9/12

12 Matta, 23/31, Yuhanna, 8/24, Romalılara, 11/28, I. Selaniklilere, 2/15

13 I. Korintlulara, 11/25, Markos, 14/24, Matta, 26/28, Luka, 22/20

14 Matta, 26/28, Markos, 14/24)

15 Çıkış, 24/8

16 Luka, 22/20; I. Korintlulara, 11/25

17 Yeremya, 31/31

18 Luka, 22/16

19 II. Korintlulara 3/6, 14, 17

20 Galatyalılara, 4/21–31

21 Romalılara, 3/1- 4, 9/4

“Kanun/Şeriat kutsaldır, emir kutsaldır,²² tanrının kelimesi etkisiz olmamıştır²³ ve O, (seçmiş olduğu) insanların reddetmez,²⁴ hediyeler ve tanrının çağrısı geri alınmaz,²⁵ şeklinde açıklamalar yapar. Bu itibarla Eski ve Yeni Ahit arasında tanrının değişmezliği ve koşulsuz sadıklığı temelinde bir ortak paydaya dayalı devamlılık sağlanmaktadır.

Pavlus için başlangıç noktası Sina’da yapılan ahit değildir. Daha da öncesinde İbrahim’le olan ahittir ki bu kendisine göre aynı zamanda tüm insanlara yöneliktir.²⁶ Bu evrensellik İsrailoğullarıyla sınırlı olan kanun/şeriat yolu ile sınırlandırılmamalıdır. Allah’ın salâhı şeriat olmayarak zahir olmuştur, çünkü hiçbir fark yoktur.²⁷ Pavlus’a göre bu itibarla İsa, Yahudi olmayanların dışlanmasını iptal etmiştir ve onların ahide ulaşmalarını istemiştir. İsa barış ortamı oluşturmuş, Yahudileri ve Yahudi olmayanları kişiliğinde birleştirmiş ve uzlaştırmıştır.²⁸ Bu itibarla Pavlus’a göre İsa, dönemine kadar yapılan tüm vaatleri ahitleri kabul etmiştir.²⁹ Dolayısıyla bu teoloji içerisinde Hıristiyanlıkta Eski Ahit geçersiz kılınmamıştır, fakat kendi tanımsal formu içerisinde bir güce başlangıcından itibaren evrensel bir kapsayıcılığı ortaya koyarak ve bu öz içerisinde yoğunlaşarak ulaşmıştır.

Burada şu nokta oldukça ön plâna çıkmaktadır ki Hıristiyanlıkta Yeni Ahit, kelime itibari ile “Yeni Bir Ahit Olduğu” söylendiği zaman ne anlama gelir olduğudur.³⁰ “Yeni” ne bir reformcu yenileme ne de tarihi bir yenilenmeyi ifade etmektedir fakat eskatolojik bir nitelik durumundadır. Casper’e göre Yeni; “tümünden farklı ve mucizevî bir örnek, ideal olup kurtuluş zamanı itibari ile getirilen mucizevî ve tümünden farklı bir şeydir.” Yeni, Eski’yi iptal etmemekte fakat herkes için bir içerik getirmektedir. Bu duyum içerisinde Yeni Ahit eskatolojik bir yerine getirme olarak görülür ve bu itibarla Eski Ahit kulluk vadinin tanımlayıcı bir yeniden yorumlaması³¹ olarak kabul edilir. MS. 70’te Kudüs’teki tapınağın yıkımından sonra Hıristiyanlıktan ayrıştırma yolu ile Rabbinik Yahudilik³² oluşmuştur. Hıristiyanlar sinagogdan dışlanmış, lanetlenmiş, cezalandırılmış ve öldürülmüşlerdir.³³ Dolayısıyla da Hıristiyanlık kendisini Yahudilikten ayrıştırma yoluyla kendi sahip olduğu kimliğini bir şekilde ortaya koymuştur. Ancak bütün bu sürecin sonunda Pavlus’a göre; İlk Ahit’in vakti dolmuştur, iniştedir ve eskimiş olduğuna hüküm verilmiştir.³⁴ Hâlbuki ikincisi sonsuz olarak tanımlanmıştır.³⁵

Burada Ahit’in kime ait olduğu sorusu ön plâna çıkmaktadır. Hıristiyanlık açısından cevap açıktır: Yahudiler kendilerinin günahları sebebiyle ahidi kaybetmişlerdir. Hıristiyanlar

22 Romalılara, 7/12

23 Romalılara, 9/6

24 Romalılara, 11/1

25 Romalılara, 11/29

26 Bkz. Tekvin, 12/3; 17/4

27 Romalılara, 3/21–26; Galatyalılara, 3/13; 4/4

28 Efeslilere, 2/11–22

29 II. Korintoslulara, 1/20

30 Luka, 22/20, I. Korintoslulara, 11/25, II. Korintoslulara, 3/6, İbranilere, 9/15

31 Walter Casper, ‘The Meaning of Covenant in Judaism’ s. 11

32 Rabbinizm: Kudüs’ün yıkılışı sonrası ve Ortaçağda, Kitabı Mukaddes ve Talmud’un öğretilerini zamanlarına uyarlamak konusunda rabbilerin yaptıkları çalışmalarına ve bu doğrultuda ortaya çıkan öğretilere verilen genel bir ad. Rabbinik Literatür ise Rabbilerin öğretilerini içeren ve onlar tarafından meydana getirilen eserlerdir.

Bkz. Şinasi Gündüz, Din ve İnanç Sözlüğü, Vadi Yay, Ankara, 1998, s. 316

33 Matta, 10/17, Luka, 21/12, Yuhanna, 9/22, 12/42, 16/2

34 İbranilere, 8/13, II. Korintoslulara, 3/12–18

35 İbranilere, 13/20

ahidin insanları olmuştur. Bu şekilde Sebte/Cumartesi'nin yerini Pazar ve Yahudilerin tapınağının yerini de Hıristiyanların gönüllerindeki manevi tapınak almıştır. Pavlus'a göre; Eski Ahit sonuna ve hedefine İsa'da ulaşmıştır. İsa, kişideki Yeni Ahit'tir. Bu anlayış Hıristiyan geleneği içerisinde etkisini göstermiştir. Eski Ahit, Yeni Ahit'e yönelik bir hazırlık ve ön oluşturma olarak görülmüş, kendi hesabına her hangi bir belirginliği inkâr edilmiş, geleceğe yönelik belirlenmiş vaatlerinin kalan dengesi çok daha az bir devam eden gelen geçerlilik içerisinde izin verilmiştir. Bir anlamda Yahudilik tarihi geçmiş ve geçersiz bir inanç olarak görülmüştür. Eski ve Yeni Ahit arasındaki ilişki vaat ve yerine getirme duyumu içerisinde İrenyus tarafından otoriter bir şekilde ortaya koyulduğu şekli ile yorumlanmıştır. Kutsal Kitap yorumcuları en son yakın geçmişe kadar bu yorumlayıcı modelden kendilerini kurtaramamışlardır. Casper, Martin Noth ve Rudolf Bultman gibi liberal yorumcuların birçoğunu böyle değerlendirmektedir.³⁶

3. Auschwitz'ten Sonra Teolojideki Dönüş Noktası

Auschwitz³⁷ sonrası teolojisi Hıristiyanlığın Yahudiliğe ilişkisinin revizyonuna yol açan ve ilişkinin teolojik temellerindeki farklılık çerçesinde, bir perspektif değişimi olup sadece geçmiş ile tarih yapıcı bir kırılma olarak tanımlanabilir.³⁸ Eski Ahit, Yeni'sinin sadece bir öncülü ve ön şekillendirmesi midir? Ve bu kendi sahip olduğu her hangi bir belirginliği daha uzun süre iddia edilemeyecek olan bir içeriğe Yeni Ahit'te tamamen tamamlanmış mıdır? Ya da Eski Ahit'ten her hangi bir şekilde hâlâ bir vaat dengesi olup yenisinde tamamen karşılanamayan bir vaat dengesi mi vardır ve bu her hangi bir süre gelen belirginliğe uyumlandırılabilir midir? Katolik kilisesi bu soruyu II. Vatikan Konsili bildirgesinde resmi seviyede ele almıştır. Bu bildirmede kilise, antisemitizmin her tezahüründen dolayı üzüntüsünü göstermiş, kendi Yahudi köklerini doğrulamış ve Tanrı ile İsrailoğulları arasındaki ahidin geçerliliğinin devam ettiğine referans etmiştir.³⁹ Diğer bir yaklaşımla kilise, tanrının tüm insanları (Yahudi ve Hıristiyanları) tek bir ses olarak hedeflediği ve ona uyum içinde hizmet ettiği günü beklemektedir.⁴⁰

Papa II. John Paul, sıklıkla “Unabrogated Covenant/Sonlandırılmamış Ahit” terimini tekrarlamış ve Katolik kilisesi ve Yahudilik arasındaki ilişkinin yeniden tanımlanmasının temellerini gerçekleştirmiştir. Bu itibarla II. Vatikan Konsili, Yahudilik ve Hıristiyanlık arasındaki ilişkilerin karanlık tarihinde yepyeni bir bölüm açmıştır. Bu yeni bir başlangıcı temsil etmektedir ki bu yaklaşım, piskoposların konferanslarında, sinodlar ve kilise komisyonlarındaki resmi bildirgelerde geniş bir yer bulmuştur. Aynı zamanda “Sonlandırılmamış Ahit” hem Katolik hem de Protestan teoloji içerisinde Yahudilik teolojisiyle yenilenmiş bir temele başlangıç noktası olmuştur.

³⁶ Casper, 'The Meaning of', s. 13

³⁷ Nazi Almanyası tarafından II. Dünya Savaşı döneminde (1940-1945) kurulmuş en büyük toplama, zorunlu çalışma ve imha kampı olarak bilinir. İlk kurulan ana kamp **Auschwitz I** Polonya'nın Krakow şehrinin 60 km batısında, küçük bir şehir olan Oświęcim'in güneybatısında, **Auschwitz II** Oświęcim'in 3 km batısında Brzezinka (Birkenau) köyünde, **Auschwitz III** ise Oświęcim doğusunda Monowice (Monowitz) köyünde inşa edilmiştir. Auschwitz-Birkenau'ya tüm Avrupa'dan 1,3 milyon insan yerleştirilmiştir. Bunların, 1 milyonu Yahudi olmak üzere 1,1 milyonunun öldürüldüğü tahmin edilmektedir. Dolayısıyla Auschwitz ismi, II. Dünya Savaşı'ndaki Nazi dehşetinin sembolü olmuştur. Detaylı bilgi ve fotoğraflar için Bkz. www.auschwitz.dk/auschwitz.htm, <http://en.auschwitz.org.pl/m/>, <http://tr.wikipedia.org>

³⁸ Casper, 'The Meaning of', s. 13

³⁹ Casper, 'The Meaning of', s. 14

⁴⁰ Tsefanya, 3/9

Kardinal Walter Casper'e⁴¹ göre de Yahudi karşıtlığı içeren (Contra Judaeis) eserlerin yerini son dönemlerde Yahudilerin lehinde yazılan (De Judaeis ya da Pro Judaeis) eserler almıştır. Bu çalışmalarda ortaya konulan husus, Tanrının İsrailoğullarıyla ahidi henüz tamamlanmamış ve Yeni Ahit yoluyla değiştirilmemiştir. Tanrı insanlarıyla/kullarıyla ahidini sonlandırmamıştır. Onları unutmuş ya da reddetmiş değildir. Tanrı hâlâ bağışlayıcılık sevgi ve affediliciliği ile onlara dönük durumdadır: O, kullarıyla birliktedir ve her şey üzerinde kendi tarihi zamanları ve zor anlarında onların arasındadır.⁴²

4. Bir Ahit Ya da İki Ahit?

Casper'e göre, II. Vatikan Konsili gerekli idi ve adeta '*iyi bir yeni başlangıç*' hatta '*yeni başlangıcın sadece bir başlangıcı*'ydı. O'na göre Katolik kilisesi asla daha önceki konuma dönemez. Dolayısıyla Yahudi ve Hıristiyan toplumlar Yahudiliğin Hıristiyan teolojisi'nin yeni bir başlangıç noktasındadırlar. Diğer yandan, Hıristiyanlık bir taraftan da kendisini Yahudilikten farklılaştırmak zorundadır.⁴³

Hıristiyanlar için, Hıristiyan - Yahudi diyalogunda temel soru şudur: Devam ede gelen ahit tezi İsa Mesih'in özgünlüğü ve evrenselliği ile nasıl uyumlandırılacaktır ve Yeni Ahit'in Hıristiyan anlayışı için bunlar yapısal mıdır? Eski ve Yeni Ahit'in aynı zamanlı mevcudiyeti durumunda '*düalizm*' ile '*ikame teorisi*'nin ayrımcılığı yer değiştirebilecek midir ya da değiştirmeli midir? İsa Mesih'in evrensel doğruluk ve kurtuluşa yönelik iddiaya son vermek Hıristiyanlığın aynı zamanda kendisine son vermesine eşdeğer olmayacak mıdır?

Bu soruyu cevaplamaya yönelik çabada geçmiş yıllar boyunca iki teori geliştirilmiştir: Hem Yahudiliği hem de Hıristiyanlığı kapsayan sadece bir ahit mi mevcuttur? Ya da bir alternatif olarak bir diğerine diyalektik ilişki içerisinde mevcut olan iki ahit konuşulmalı mıdır? Her iki teori hem Katolik hem de Protestan teologlar tarafından birçok modifikasyonlar, geçişimler ve ara derece pozisyonlarla temsil edilmektedir. Bir ahit teorisi doğru bir şekilde tanrının kurtuluş planının teklifini idame ettirir, fakat bu formunda mevcut olmayan tekleşmiş bir ahit kavramının varlığını varsayar. Yahudiliğin özgünlüğünü ya da İsa Mesih'in biricikliğini ve evrenselliğini engellemek durumdadır. İki ahit teorisi bu tehlikeleri yok eder. Bu teorinin gücü Hıristiyanlığın ve Yahudiliğin görece otonomisini idame ettirebilmesidir. Hıristiyanlığın ve Yahudiliğin karşı bağlantılılığını devam ettirmeyi istese dahi, bu tamamen başarılı değildir; bu iki tümden bağımsız bir tarihi arka plânı değerlendirme riskini beraberinde getirir. Bu itibarla bir yandan evrensel İsevi iddiasında başarısız olabilir iken diğer yandan kilisenin Yahudi köklerini yok edebilir.⁴⁴ Dolayısıyla Hıristiyanlık ve Yahudiliğin ilişkisi hem tarihsel hem de teolojik olarak karmaşıktır ve bunlardan salt birisine her zaman geçerli olacak olan bir formüle indirgenemez.⁴⁵

41 Walter Casper: Heidenheim-Brenz- Almanya 1933 doğumlu. Tübingen Üniversitesi'nde dogmatik teoloji profesörü oldu. 1983 de Washington Üniversitesinde öğretim üyeliği yaptı. 1987 de Stuttgart, Rottenberg Piskoposu olarak atandı. 3 Mayıs 2001'de Papa II. John Paul tarafından emekliye ayrılan Kardinal Edward İdris Cassidy'nin yerine atandı. Başta The International Jewish Committee for Interreligious Consultation (IJCIC) Dinlerarası Konsültasyon için Uluslararası Yahudi Komitesi'yle İlişkiler gibi Katolik – Yahudi İlişkileri olmak üzere Luteryenler, Anglikanlar, Metodistler, Evangelistler, Ortodoks Kilisesi, Baptistler gibi Hıristiyan dünya ile olan ilişkilerden sorumludur. Halen Papalık Hıristiyanlar Arası Birlik Konseyi Başkanlığını yapmaktadır. http://www.bc.edu/bc_org/research/cjl/kasper_biographyl.htm

42 Casper, '*The Meaning of*', s. 14

43 Casper, '*The Meaning of*', s. 15

44 Casper, '*The Meaning of*', s. 16

45 Casper, '*The Meaning of*', s. 18

5. Eskatolojik Beklenti Temelinde Tarihi Eşzamanlılık

Romalılara Mektup'ta Pavlus, İsrailoğulları için “zeytin ağacının kökü” sembolünü kullanır ki burada Hıristiyanların kilisesi bir dal şeklinde sembolize edilmiştir. Kök dalları taşır ve onlara destek verir.⁴⁶ Pavlus; “kökleri desteklemeniz söz konusu değildir, fakat kökler sizi destekler,” ifadesini kullanmıştır.⁴⁷ Kilise Yahudiliğe sonsuza kadar bağımlıdır, Yahudiliğe karşı ya da ondan uzağa kendi köklerini kesmeksizin dönemez, bu kendisini tahrip etmek ve zayıflatmaktır. Eğer bunu yaparsa aynı zamanda kendisine zarar verir ve kendisini inkâr eder. Dolayısıyla “kurtarılma” adeta Yahudilerden beklenmektedir.⁴⁸

Franz Rosenzweig'e göre de Hıristiyanlar, Yahudilerin kendilerini desteklemesine ihtiyaç duyar.⁴⁹ Kilise hukukunun oluşması boyunca Eski Ahit'e bağlı olmak Hıristiyanlığı farklı dinlere eğilimden korumuştur. Geleneksel teolojik antisemitizm kiliseden destekleyici köklerini kesmiş ve zayıflamasına sebep olmuştur. Bu çoğu Hıristiyan'ın Shoah suçuna kendilerinden beklenebilecek olan bir direnç ile karşı çıkmayışına yönelik sebeplerden biridir.⁵⁰ Fakat bununla beraber Rosenzweig, Yahudiliğin kendi öz yeterliliği hususunda ve diyaloga kapıları kapatma yoluyla karşılaştığı tehlikeye de işaret etmektedir.

Böylelikle Yahudiliğin temel itikat inşası evrenselleştirilmiş ve Yahudi monoteizm, On Emir ve bunun 'Mesihsel Beklentisi' evrensel ortak payda bulmuştur. Modern dünyayı istikrarsız hale getiren krizlerin sebepleri ortaya çıkan farklı algılamalar olarak değerlendirilmekte, bu itibarla Yahudiler ve Hıristiyanlar dünyanın geleceği için ortak bir sorumluluğu paylaşmaya davet edilmektedirler. Casper'e göre, bu itibarla Yahudi ve Hıristiyanlar farklı fakat kendi bireysel kimlikleri uğruna diğerine bağımlıdırlar. Onlar aynı ataya/İbrahim'e sahip olan iki birader gibidirler. Yabancılaşmış ve birbirine düşman olmuş biraderler olabilirler ve bu sıklıkla olagelen olgudur. Yeniden keşfetme ve yeniden birleşme süreci Yahudi Hıristiyan diyalogunda başlangıç aşamasındadır. Bu yeniden düşünme ve geriye yönelik pişmanlık olmaksızın mümkün değildir.⁵¹

Casper'in ifadelerine göre İsrail'in mevcudiyetine devam etmesi Hıristiyanları kaçınılmaz bir şekilde tanrının kullarına yönelik şartsız sözünde duruşuyla karşı karşıya koymaktadır. Kilisenin mevcudiyeti de ayrıca bir giz olup, tanrının ahit sözü Yahudi olmayanlara genişletilmiştir. Bu itibarla İsrail ve kilisenin ilişkisi bir mutlak gizdir.⁵² Pavlus, bu tarz bir anlayışı ön plâna çıkarmakta ve dolayısıyla da sonunda İsrail ve kilisenin yeniden birleşeceğine⁵³ olan ümidi belirtmektedir. Bu beklentinin tezahürü, tanrının sonunda kendi krallığını oluşturacağı hem Yahudi hem de Hıristiyan gelenekte mevcuttur. Bütün dünya üzerinde Rab, Kral olacak; o gün Rab “Bir” ve ismi “Bir” olacaktır.⁵⁴ Dolayısıyla bu inanca göre; dünyanın sonunda Yahudiler ve Hıristiyanlar omuz omuza duracak ve mesihi bekleyeceklerdir.

46 Romalılara, 11/16–24

47 Romalılara, 11/18

48 Yuhanna, 4/22

49 F. Rosenzweig, Der Stern der Erlösten, 4. baskı, Haag, 1976, s. 460'dan naklen Walter Casper, 'The Meaning of Covenant in Judaism', s. 19

50 Casper, 'The Meaning of', s. 19

51 Casper, 'The Meaning of', s. 20

52 Casper, 'The Meaning of', s. 21

53 Romalılara, 11/26, 32

54 Zekeriya, 14/9

Yeni Ahit'te İsa, Tevrat'ın yerini alır. Tüm yaratılış kendisine doğru yöneltilmiştir ve tüm değerini kendisinde bulur.⁵⁵ Yahudiler, Yahudi olmayanlardan (Gentile) oluşan kilisede⁵⁶ insanların eskatolojik toplanması hali hazırda başlamıştır.⁵⁷ Fakat İbrahim'e yapılan vaat henüz tamamen gerçekleşmemiştir. Vaadin kalan dengesi ancak sonunda İsrail çok fazla korunduğu zaman gerçekleşecektir⁵⁸.

Hıristiyanlar ve Yahudiler biri diğerinde olan ortak bir kökü ve biri diğerine yönelik ortak bir beklentiyi paylaşırlar. Dolayısıyla temel olarak ne Hıristiyanlar ne de Yahudiler bir diğeri olmaksızın nihai hedefi elde edemezler. Casper bu itibarla Shoah olayını takiben, Hıristiyan ve Yahudiler –kendi farklılıklarına son vermeksizin– kendi farklılıklarından kaynaklanan düşmanlık ve yabancılaşmaların üstesinden gelmek ve tarih içerisinde hali hazırda olan beklenti içerisinde kendi paylaştıkları hedeflerini gerçekleştirmeyi aramaları gerektiğini ifade etmektedir. Hıristiyan ve Yahudiler bir diğeriyle birlikte ve bir diğeri için, omuz omuza durmalı, kendilerini adalete, barışa ve birbirlerinin iyiliği için sevk etmelidirler.⁵⁹

Bu düşüncüyü Martin Buber; *“Bir araya gelmenin birlikte yürümenin yolu vardır. Birlikte yaşamaksızın birlikte çalışmanın bir yolu vardır. Kimlerin dua ettiğine bakmaksızın ve dua edenleri birleştirmeksizin duaları birleştirmenin bir yolu vardır. Niyetler kendi yönelimleri, farklılaşmalar içerisinde adı konmamış birlikteliğe sahip kendi hedeflerinde birleşecektir. Biz engelleme değil aksine yolu hazırlayan olmalıyız,”*⁶⁰ şeklinde ifade etmektedir.

Yahudilere yönelik 2000 yıllık gerginlik, Shoah olayında en son noktaya erişmiş olduğu itibari ile Hıristiyan dünya tarafından yapılan bildireleri ve toplumları son zamanlarda yakınlaştırmaya yönelik olan çalışmaları görmekteyiz.⁶¹ Bu bağlamda 1958 yılında Papa XXIII. John'un, Katolik, Ortodoks, Protestan ve Yahudiler arasında ekümenik birliğin sağlanması için çalışması dikkat çekicidir.

II. Vatikan Konsili'nin Hıristiyan birliği ve kilisenin diğer dünya dinleriyle ilişkileri hususundaki belgeleri değerlendirildiğinde Vatikan, Katolik - Yahudi ilişkilerini göz önünde bulundururken, diğer dinlerle ilişkilerden sorumlu sekreteryaya olarak değil, özel bir sekreteryaya olarak ilgilenmiştir. Dolayısıyla Hıristiyan dünyası özellikle Ekim 1965'teki söz konusu konsilden itibaren Yahudilerle olan ilişkilerini önemli ve dikkat çekici ifadelerle ortaya koymaya çalışmaktadırlar. Cassidy'e⁶² göre; açık ve dürüst diyalog her iki toplumu yeni arayışlar boyunca hasımlık ya da aldırmazlıktan, anlayış ve takdire ve son zamanlarda ortak

55 Yuhanna, 1/3–4.10; Koloselilere, 1/16

56 Efeslilere, 2/11–22

57 İşaya, 2/2–5; Mika, 4/1–5; Matta 8/11; Luka 13/29

58 Romalılara, 11/2, 32

59 Casper, *'The Meaning of'*, s. 21

60 K.Backhaus. 'Das Bundesmotiv in der frühkirchlichen Swellenzeit' Der Ungekündighe Bund, ed. H. Frankemölle, Freiburg, 1998, ss. 211-231'dan naklen Walter Casper, *'The Meaning of Covenant in Judaism'*, s. 22

61 St. Thomas More Society topluluğunun çalışmaları ve The New South Wales Jewish Board of Deputies'un çalışmaları örnek olarak verilebilir. Bu konuda Kardinal Cassidy'nin *Rediscovering Vatican II Ecumenism and Interreligious Dialogue* adlı tebliği zikredilebilir. <http://www.icrelations.net/en/?item=2575>

62 Edward Idris Cassidy: 1924 Sidney/Avustralya doğumlu. 1949'da St. Mary Katedrali'nde göreve başladı. 1970'de Başpiskopos oldu. Aynı yıl Tayvan ve Çin Halk Cumhuriyeti'nde, 1972'de Burma ve Bangladeş'te, 1979'da ise Güney Afrika'da Papa'nın diplomatı olarak görev yaptı. 1988'de Roma'ya çağrıldı ve Vatikan'ın Uluslararası İlişkiler Sekreteryası'nda görev yaptı. 1991'de Papa II. John Paul tarafından Kardinal unvanı verildi. http://www.catholic-pages.com/hierarchy/cardinals_bio.asp?ref=138

değerler, barış ve adalet ortamının korunması lehine ortak girişim ve işbirliğe yönlendirmiştir. Daha ileriye devam edilebilmesi, kendisini İbrahim'in çocukları olarak gören herkesin ortak paydalarda buluşması gereklidir.⁶³

6. Papa II. John Paul'un Kutsal Topraklara Ziyareti

2000 yılı kutlamaları içerisinde yapılan iki önemli aktivitenin Yahudi-Hıristiyan ilişkisinde önemli yansımaları olmuştur. Bu aktivitelerden birisi Papa II. John Paul'un 12 Mart'ta St. Peter Kilise'sine olan ziyareti, özür beyanı ve bağışlama töreni ve bir hafta sonrasında da Yad Vashem'e⁶⁴ ve Süleyman Mabedi'nin Batı/Ağlama duvarına olan ziyaretidir. Her iki olay da Hıristiyanlar ile Yahudiler arasındaki son 35 yıllık diyalog arayışlarının zirve noktasını oluşturmaktadır. Aynı zamanda dünyanın her tarafındaki Yahudi ve Hıristiyanların beraberce yeni bir gelecek inşa etmelerine bir davetiye/çağrı anlamını taşımıştır. Bir diğer ifadeyle ruhsal ortak kökleri ve uzun ve fakat aynı zamanda trajik bir geçmişleri olan iki inanç toplumunun ortak manevi değerlerine sıkıca bağlanmış olarak yeni bir geleceğe yönelik beraberlik ve çağrının bir diğer ifadeyle ortak mücadelenin başlangıcıydı.⁶⁵ Papa II. John Paul bu ziyaretinde 26 Mart 2000'de tapınağın Batı/Ağlama duvarında *"tarih sürecinde sizin çocuklarınızın acı çekmesine sebep olan kişilerin davranışları için"* ifadeleriyle her iki topluma dua etmiştir.

"Babalarımızın Tanrısı!

Sen İbrahim ve onun soyundan gelenleri seçtin

Milletlere Senin ismini getirmeleri için,

Biz tarih nezdinde davrananların sebebiyle derin bir şekilde üzüldük,

bu çocukların acı duymasına sebep olanlarca,

Ve senin bağışlamayı dileyerek kendimizi

Ahit insanlarıyla gerçek kardeşliğe teslim etmeyi/emanet etmeyi temenni ediyoruz."

Papa, üç gün öncesinden Yad Vashem'in mozolesine çelenk koymuş ve Shoah' ta hayatını kaybedenlerin anısına ateş yakmıştır. Kendisi söz konusu tören boyunca bunun aynı zamanda bir özür dilemenin ruhu olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla bu durum Hıristiyan dünyanın Yahudi dünyasından özür dilemesinin açık bir tezahürüdür.⁶⁶ Mabedin ağlama

63 Cardinal Edward Idris Cassidy, *The Future of Jewish - Christian Relations in The Light of the Visit of Pope John Paul II to the Holy Land*, The Interreligious Coordinating Council in Israel, 10th Annual General Meeting, 13th March 2001, Duke University Pres, Vol. 8, Winter, 2002, s. 10

64 Yad Vashem: II. Dünya Savaşı'nda ölen Yahudileri anmak için yapılan Kudüs'te yapılan ve Soykırım Müzesi olarak da adlandırılan müze.

65 Cassidy, *The Future of Jewish-Christian Relations in the Light of...*, s. 10

66 Papa II. John Paul'un İsrail'e büyük şevk ile gerçekleştirdiği ziyarete ilişkin görüşlerini Apostolic Letter *Novo Millennio Ineunte*'de şöyle ifade etmektedir. 'Ben sadece kilisenin üyelerinden değil, fakat ayrıca İsrail ve Filistin toplumlarından da, batı duvarında müritlerimle duacılarımla çevrelediğim ki yoğun duygu ve Yad Vashem'de ki Mozole'ye ziyaretimde ki yoğun duygu, Nazi ölüm kamplarının kurbanlarını hatırlatan soğuk hatıralarıyla hatırlatıcıları ile çevrelenmiş olarak sıra dışı bir kabul gördüm. Benim hacım barış ve kardeşlikten bir an idi ve ben bunu (50. yıl dönümü) aktivitelerinin en güzel hediyelerinden biri olarak hatırlamak isterim. Bu günlerin moduna geri dönüp düşündüğümde, ben kutsal yerlerin Yahudiler, Hıristiyanlar ve Müslümanlar tarafından birlikte sevgi ile olacak şekilde, hâlâ çözülmemiş problemlerine ilişkin tam bir çözüm önermeme karşın bunu yapmaya yönelik vurgulama hislerimi belirtmek istiyorum.' John Paul II, *Apostolic Letter Novo Millennio Ineunte*, Vatikan, 2001, s. 13

duvarında yapılan söz konusu bu tören, Papa'nın temsili yetkisini sergilemesi açısından oldukça önemli bir aktivitedir. Jerome Murphy O'Connor' bu an için şöyle demektedir.

“Mabedin Batı Duvarında ayakta durmakla Papa, Yahudiler tarafından küstah ve kibirli olarak görülen kilisenin, Hıristiyanlığın Yahudiliğe olan ilişkisine işaret etmiş ve kilisenin tevazuunu, alçak gönüllülüğünü sembolize etmiştir.’ Bu olay tarihin komple bir geri dönüşü olarak algılanmaktadır. İsrail’de ziyaretin hemen akabinde gerçekleştirilen bir anket Yahudilerin Hıristiyanlara yönelik tutumlarında değişim olduğunu göstermiştir. Bizim gibi bu anları insanlarla paylaşmak hususunda ayrıcalıklı ve sonsuz bir işi yapmak zorunda olanlar için 2. yüzyılın 2. yarısında Hıristiyanlar ve Yahudiler arasında kanla boyanmış kırılmış çitleri tamir etme hususunda bir mahkûmiyet söz konusudur ve tanrının takdiri bunu gerçekleştirmeksizin başka türlü asla alınamayacaktır.”⁶⁷

Yahudi ve Hıristiyanlar, Batı duvarına 26 Mart'ta, Yahudi ve Hıristiyan ilişkilerini karakterize eden eski dönemlerin şüphe ve yanlış inanışlarından kaynaklanan uzun ve zor bir yolu kat etmeksizin ulaşamamıştır.⁶⁸ Kilisenin Yahudilerle yeni ilişkiler oluşturmada Papa II. John Paul'un hayati rolü değişik kaynaklarda ele alınmaktadır.⁶⁹

Roma Piskoposu olarak seçilmesinden sonraki 22 yılda, Papa II. John Paul sürekli olarak Hıristiyanlar ve Yahudiler arasında yeni ilişkiler ortaya konulması çabalarına destek olmuştur. Seçilmesinden kısa süre sonra 1979'da, Papa John Paul Polonya'ya bir ziyaret gerçekleştirdi. 13 Nisan 1986 da, Vatikan'dan Roma büyük sinagoguna gitti. Sıkıntılı 1900 yıllık ilişki boyunca, hiçbir Papa Roma sinagoguna ayak basmamıştı, buna karşın Papa XIII. John bir kez otomobilini sinagogun önünde durdurmuş ve Sebte/Cumartesi dualarından ayrılmakta olan Romalı Yahudileri selamlayabilmişti. Papanın Katolik - Yahudi ilişkilerini ön gören çok sayıdaki etkileşimi, Vatikan'da Yahudi liderlerle toplantıları ve yurt dışı ziyaretlerindeki toplantıları, 17 Nisan 1994'te Shoah'ı anmak üzere Vatikan'da düzenlenen konser, 1988'de Yahudiler ile din ilişkileri için Papalık Kutsal Gözlem Komisyonu tarafından yayınlanan doküman için destek ve kendisinin güçlü onayı sayılabilir. Bütün bu gelişmeler, Papalık ve İsrail devleti arasında diplomatik ilişkileri geliştirmiş ve Katolik kilisesini 26 Mart 2000'de Batı Duvarı'na getirmede önemli bir rol oynamıştır. Ancak doğal olarak Papa II. John Paul tüm bunları tek başına gerçekleştirmemiştir. Yahudi teologlara göre; Yahudi organizasyonların ve liderlerin olumlu cevabı olmaksızın çok az ilerleme olabilecekti. Daha önceki yaklaşımları II. Vatikan Konsili'nde vurgulanan yeni anlayışla değiştirmek için Katolik kilisesi içerisinde de ayrıca çok şey yapılmak zorundaydı. Dinler arası ilişkiler adını taşıyan toplantılarda Uluslararası Katolik - Yahudi İrtibat Komitesi, Yahudilerle dinsel ilişkiler için Papalık Komisyonu, Hıristiyanlar ve Yahudiler için Uluslararası ve Milli

67 Cassidy, The Future of Jewish-Christian Relations., s. 11

68 Cassidy, The Future of Jewish-Christian Relations, s. 12

69 Polonya'da Kracow'un genç bir başpiskopos olarak –o zaman 45 yaşındaydı– Karol Wojtyla 28 Ekim 1965 de Declaration on the Relation of the Church to Non-Christian Religions Nostra Aetate'i imzaladı. Bu belge beyan etmekteydi ki “Yahudiler tanrıya çok yakın kalmaktadırlar. Çünkü tanrı bahsettiği hediyeleri ya da gerçekleştirdiği seçimi geriye almazdı.” Bu bildirgenin diğer önermeleriyle birlikte Katolik kilisesi tarafından Yahudilere yönelik yeni bir radikal yaklaşıma ışık tutup, kilisenin “ikame” eski teorisi öğretisinden uzaklaşmadır ve şunu açık hale getirmektedir ki ne Yahudiler ayrımsama olmaksızın İsa'nın öldürüldüğü zaman ne de bu ıstırap boyunca işlenmiş olan suçlar için sorumlu olarak değerlendirilebilir. ‘Reddedilmek ya da lanetlenmek konuşmaları yapılmamalıdır.’ George Weigell, Witness to Hope, the Biography of Pope John Paul II, 1999, s. 38

Konsüller, İsrail’de Dinler Arası Koordinasyon Konseyi gibi kuruluşlar Yahudi - Hıristiyan ilişkilerinin gelişmesinde önemli roller üstlenmiştir. Tüm bu aktivitelere karşın -ki bunların birçoğu Yahudi - Hıristiyan ilişkilerinde yeni bir ufuk açmış- diğer taraftan Shoah yaşanmışlığı da gölge yaratmaya devam etmiştir. 2000 yıllık Yahudi-Hıristiyan ilişkilerini de hatırlatmaktan⁷⁰ bu trajedi hem Yahudi hem de Hıristiyanları oldukça etkilemiştir.

Bu olumsuz imajı yıkabilmek için Katolik kilisesince 1994 – 1997 arası Macaristan, Almanya, Polonya, İsviçre, Fransa’da konferanslar gerçekleştirilmiş ve 16 Mart 1988’de, Papalık, Shoah olayından dolayı kilisenin üyeleri olarak pişmanlık ve tövbe duygularını içeren bir doküman yayınlanmıştır. Burada; *“karşılıklı anlayışı ve uzlaşmayı, iyi istek ve ortak hedefleri vurgulayan bir ruhla ilişkilerimizde bir ilerleme yapıldığını yansıtmış olmaktadır, hepimiz farkında ve inanıyoruz ki yapılması gereken çok iş vardır”*⁷¹ ifadelerine yer verilmiştir.

7. Hıristiyan – Yahudi İlişkilerinin Geleceği

Yahudi - Hıristiyan ilişkilerinde temel hedef ileriye yönelik yapılan plân ve projeler olarak gözükmektedir. Cassidy’ye göre bu konuda mütereddit bir tutum içine girmek, tarihin geride kalmış problemlerine dönüş riskini de beraberinde taşımaktadır. Bir diğer ifadeyle: Durmak hâlâ geriye doğru gitmeye yönelik bir risktir. Aynı zamanda, bu konudaki isteğin daha azalması, artan bir aldırmaçlık ya da kuşkucu ruhun canlanması bu konuda kat edilen sürece ilişkin çabaları yavaşlatacaktır. Katolik toplum arasında güvenilirlik sorununun yaşanması konusunda önlemler alınmalıdır. Bu nedenle iki toplum arasında karşılıklı güven ortamı sağlanmalıdır.

Buna karşın Cassidy, her iki topluluğu kendi arasında karşılıklı güven inşa etme sürecinin devam etmesi gerekliliğini ifade etmektedir. Karşılıklı güven tüm gerçek diyalogların en temel unsurudur. Bu ilk önce diğerlerinin gerçekten olduğu ve onları daha derin bir şekilde anlama arayışını bilmek üzere alınacak her şeydir. Öteki olarak tanımlananı çok iyi tahlil edebilmek ve ötekini detaylı olarak tanımak ve anlamak gereklidir. Bu özellikle bir ya da iki tarafı ciddi bir şekilde etkileyen ve birlikte bir çözüm bulma çabasına girilen problemler olduğu zaman hazır olunması gereken bir husustur. Bu tarz bir anlayış ve karşılıklı güveni elde etmeye yönelik taahhüt gönüllerde başlayan bir değişimle birlikte başlayan bir süreçtir. Bu konu, tarafların birbirleri arasında problem teşkil eden konuların anlaşılması ve beraberce çözüm girişimlerinin olması halinde sonuç verecektir. Böyle bir yaklaşımda önce bireylerin kendi iç dünyalarındaki değişimlerden başlamalı ve daha sonra da yaşanan dünyadaki toplumlara sirayet etmelidir. Yahudi-Hıristiyan ilişkilerinde de 35 yıl boyunca ulaşılmak istenilen husus budur. Geline nokta Yahudi ve Hıristiyanlık adına önemli bir başarı olarak değerlendirilse de daha yapılacak çok iş olduğu düşünülmektedir.⁷²

Papa VI. Paul, dünyanın her yanındaki Katolik piskoposlara gönderilen -Encyclical Letter- mektuplarında diyalogu; *“gerçek diyalog bir hediyeler değişimidir”* şeklinde değerlendirmiştir. Bu çerçevede onun Kudüs’e olan ziyareti böyle bir hediye değişimi, derin saygının vurgulanması ve Katolik dünyanın liderlerinden ilk ahidin insanlarına olan güvenin tezahürü olarak değerlendirilmiştir. Bütün bu gelişme ve açıklamalara rağmen Yahudi ve Hıristiyan toplumların iki farklı itikatlı topluluk oldukları da sık sık ifade edilmektedir.

70 Cassidy, The Future of Jewish-Christian Relations., s. 13-15

71 Cassidy, The Future of Jewish-Christian Relations., s. 17

72 Cassidy, The Future of Jewish-Christian Relations., s. 18

Dolayısıyla teolojik konularda temel sorunların varlığı da göz ardı edilmemelidir. Bu geçmiş tarih devam eden diyalogu zaman zaman olumsuz bir şekilde etkileyecektir. Konuyla ilgili olarak, Raymond Apple; *“Shoah’ı titremeksizin düşünemiyoruz. Derin üzüntü bizim ilerlememize izin vermiyor, kişisel olarak orada olmayan ve bu olaydan sonra doğanlar dahi yaralanan insanların parçasıdır.”*⁷³ diyerek diyalog için mevcut problemlere değinmektedir. Cassidy’ de aynı paralelede Papa II. John Paul’un Anıt Mezar’da yaptığı; *“biz bu olayı tekrar şeytanın, -Nazizm’in milyonlarca masuma yaptığı gibi olayda olduğu gibi- galip gelmeyeceğinden emin olmak için hatırlamak istiyoruz.”* şeklindeki açıklamalara referansla *‘Biz geçmişi unutamıyoruz ve unutmamalıyız.’*⁷⁴ şeklinde düşüncelerini ifade etmektedir.

8. Yahudi ve Hıristiyanlığın Ortak Değerleri

Her şeyden önce Yeni Ahit’in Eski Ahit’i tamamen nesih etmeye yönelik olmadığını görmekteyiz. İsa’nın *“Sanmayın ki, ben şeraiti yahut peygamberleri yıkmaya geldim; ben yıkmaya değil, fakat tamamlamaya geldim. Çünkü size derim ki; gök ve yer geçip gitmeden, her şey vaki oluncaya kadar, şeraitten en küçük bir harf bile yok olmayacaktır.”*⁷⁵ şeklindeki ifadeleri Hıristiyan inancında göre Eski ve Yeni Ahit arasında ortak paydanın belirleyiciliğini göstermektedir. Papa II. John Paul ve İsrail’in iki Başhahamı arasındaki 23 Mart 2000’de Hechal Shlomo’da ki tarihi toplantının değerlendirmesinde Papa şu ifadeleri kullanmıştır.

“Bizim ortak sahip olduğumuz çok şey vardır. Bizim barış, adalet, daha fazla insancıl ve kardeşçe bir dünya için birlikte yapabileceğimiz çok şey vardır. Tanrının, hepimizin faydası için bizi karşılıklı güven ve işbirliğinin yeni ve verimli alanında yönlendirebileceği çok şey olabilir.”

Yahudi - Hıristiyan ilişkisinde daha fazla katılım gerçekleşmektedir. Kendilerini bir tanrı ile ahit tipi bir ilişki içerisinde kabul etmelerinden hareketle hayata yönelik temel sorunun anlayışı da aynıdır. Papa II. John Paul, konuyla ilgili olarak *“Hıristiyanlar ve Yahudiler olarak İbrahim’in inancını takip ederek, dünyaya takdis olmaya çağrıldıkları ve bunun kendilerini bekleyen ortak ve zorunlu görev olduğunu bilmek durumundadırlar. Hıristiyanlar ve Yahudiler bir diğerine ilk takdis olmak durumunda oldukları fikri hâkimdir. Elbette bugün dünya tanrının bize sunmuş olduğu doğrulara yönelik bizim ortak tanıklığımıza ihtiyaç duymaktadır. Bizim mümkün olan her yerde birlikte atabileceğimiz adımlar mevcuttur”* ifadelerini kullanmaktadır.

1999’da İsrail’in 50. yılında Yom Ha Shoah dolayısıyla Roma’da ki Vatikan bahçelerinde Menorah’ın aydınlatılması, yeni bir Hıristiyan - Yahudi ilişkisini oluşturmak üzere atılmış adımdan sadece bir kaçıdır. Cassidy, özellikle eğitim alanında çok daha fazla şey yapılabileceğini belirterek, Yahudi - Hıristiyan ilişkilerinde öngörülü toplumlar olmanın sıkıntılarına değinmektedir.⁷⁶

Katolik kilisesinde yayınlanan Jewish Statement on Christians and Christianity: Dabru Emet⁷⁷ (We Proclaim The Truth),- ki Yahudi hahamların birçoğu ve teolojik tartışmalarda

73 Raymond Apple, ‘A Remembrance and Reflection on the Holocaust’, St. Thomas More Society ve N.S.W, Society of Jewish Jurist and Lawyers, Sidney, 29 Haziran, 1999, s. 11 -<http://www.jcrelations.net/en>

74 Cassidy, The Future of Jewish-Christian Relations., s. 18

75 Matta, 5/17-18

76 Cassidy, The Future of Jewish-Christian Relations., s. 19

77 Bu beyanat, Dabru Emet (Doğruyu Söylemek) başlığında olarak 7 Eylül de yayınlamış olup Holocaust’tan beri Hıristiyan ve Yahudi ilişkileri hususuna referans etmekte ve Yahudilik hakkındaki Hıristiyan

hangi konuların amaçladığına açıklık getiren kişilerce imzalanmıştır- Yahudi ve Hıristiyanların birbirlerini nasıl ilişkilendirdiği hususunu incelemiştir. Bu konular ana başlıklar halinde şöyledir.

1. Yahudiler ve Hıristiyanlar ortak payda olarak İlk/Eski Ahid'e inanırlar. Dolayısıyla dinsel temel kaynak aynıdır. Söz konusu Kutsal Kitap Yahudiler tarafından 'Tanah' ve Hıristiyanlar tarafından ise Old Testament / Eski Ahit olarak adlandırılırlar.

2. Hıristiyanlar ve Yahudiler İsrail toprakları üzerinde Yahudilerin talep ve beklentilerine saygı duyarlar.

3. Hıristiyanlar ve Yahudiler Tevrat'ın moral değerlerini kabul ederler.

4. Nazizm bir Hıristiyan olgusu olarak kabul edilmemelidir.

5. Yahudiler ve Hıristiyanlar arasındaki insanca uzlaştırılmaz fark tanrının dini metinlerde vaat ettiği gibi tümünden dünya kurtarılmıyacağı kadar değişmeyecektir.

6. Hıristiyanlar ve Yahudiler arasında yeni bir ilişki Yahudi uygulamalarını/stratejilerini zayıflatmayacaktır.

7. Yahudi ve Hıristiyanlar adalet ve barış için birlikte çalışmalıdırlar.⁷⁸

Dabru Emet'in Hıristiyan ve Yahudilerin aynı tanrıya ibadet ettikleri hususunda ki belirlemesi Cristopherleigton gibi Hıristiyan - Yahudi ilişkileri üzerinde çalışan birçok Yahudi için, problematiktir. Leighon; Trinité ve enkarnasyon doktrinleri "ideolojik tapınılan şey olarak Monoteizmin bütünlüğünü ihlal eder şekilde Yahudilerin bir kısmını ateşlendirmektedir" hususunu not etmektedir. Dabru Emet hususundaki en dikkate değer yön, o zaman, bunlar arasındaki diyalogun isminde geleneklerin her biri içerisinde teolojik yansımaları güçlendirdiği hususudur. Pawlikowski "bu Hıristiyan ve Yahudiler arasında ciddi teolojik ve dinsel yansımaların yeni bir evresinin başlangıcı olacaktır," görüşündedir.⁷⁹

Katolik kilisesi Yahudi itikadını dünyadaki diğer dinler arasında birisi olarak değerlendirmemektedir. Daha ziyade Yahudi itikadı Hıristiyanlıkla kesinlikle özel bir ilişkiye sahiptir ve Yahudi itikat Katolik kilisesi yolu ile değerlendirilmiş, Eski Ahit, Yeni Ahit ile birlikte olarak terimlerin katı duyumunda tanrı tarafından duyumsandığı şekli ile değerlendirilmiştir. Bu bağlamda Kardinal Joseph Ratzinger tarafından 29 Kasım 2000'de, 'İbrahim'in Mirası -Bir Noel Hediyesi' başlığı ile L'Osservatore Romano'da yayınlanan makale "Kilise ve Yahudiler arasında ilişkinin yeni vizyonu" olarak adlandırılmaktadır. Ratzinger söz konusu makalede "bizim Yahudi biraderlerimize ve kız kardeşlerimize yönelik minnettarlığımız ki kendi tarihlerinin zorluğuna karşın, bizim bu tanrıya şu ana kadar olan itikadımıza sahip olmaları ve bir tanrı bilgisinden yoksun olan "ölümün gölgesinde ve akranlığında yaşayan"⁸⁰ insanların görüşüne karşın sahip oldukları tanıklıktır,⁸¹ şeklinde düşüncelerini ifade etmektedir.

öğretilerindeki en son değişimlere yönelik "düşünceli Yahudi cevabı" için bir çağrı yapmaktadır. Bu önermektedir ki her iki itikadın paylaşılmış kökleri "kabul edilemez farkları" söz konusudur. En şiddetli tartışmalı paragraflarda Dabru Emet, Holocaust'taki Hıristiyanların rolünü göz önüne almaktadır. Victoria Barnet, Provocative Reconciliation: Reflections On The New Testament On Christianity, Christian Century, September 27- October 4, 2000), s. 1

78 Cassidy, The Future of Jewish-Christian Relations., s. 19

79 Barnet, Provocative Reconciliation., s. 3

80 Luka, 1/79

Kilisenin başlattığı yeni bir ilişki formunda, Anti-Yahudiliğin her türünün üstesinden gelmeye isteklilik ve bir diğerini anlama ve uzlaşma temelinde yapıcı bir diyalog başlatmaya yönelik olarak tanımlanmış yeni bir ilişki ortaya çıkmıştır. Clark Williamson'a göre; “Yahudilerle görüşme, Hıristiyan itikadını anlamaya yönelik vazgeçilmezdir. Aksi halde Hıristiyanlar da kendi dinlerinin itikadını yanlış anlayacaklar ve bu yanlış anlaşılmalara hareket edilmeye devam edilecektir.”⁸² Ancak çeşitli dönemlerde yapılan uluslar arası toplantılarda ki manzara bu beklentinin gerçekleşmesinde sıkıntılar olduğunu göstermiştir.⁸³

Bu geniş ölçekte diyalog ile neyin kastedildiği hususu nirengi noktası oluşturmaktadır. Bu konu üzerinde daha özel bir terim kullanılması ve “diyalog”dan daha ziyade “karşılaşma” teriminin kullanılması daha uygun olacaktır. Dinler arası karşılaşma değişik seviyelere yerleştirilebilir. Sosyal ve sivil seviyede, toplumun yapısı ve değerleriyle paralel olarak bir çalışma işbirliği formunu alır. Bu ayrıca, akademik seviyede akademisyenlerin varsayımlarını incelemeye araştırmaya ve yeni bilgilerin ışığında yeni stratejiler geliştirmeye çalışırlar.⁸⁴

İlk dönem Hıristiyanlar, Yahudi mezheplerinden biri olan Ferisiler ile aynı ahlâki prensipleri paylaşmaları ve Yahudilik ve Hıristiyanlık arasında gelenek açısından ortak paydaya sahip olmasına rağmen zıtlıklar da hâkimdir. Tarihi olaylar bize Hıristiyanlığın kısmen Yahudi topluluk içerisinde bir mezhep olmaktan çok kendi özgün inanç ve pratikleri olan farklı bir dinsel grup olarak evrimselleşme sürecini göstermektedir.

81 Cassidy, *The Future of Jewish-Christian Relations.*, s. 19

82 Clark Williamson, *A Guest In The House of Israel*, Westminster, 1993, s. 9

83 1994 Şubat'ında, Kudüs dünyanın birçok yerinden ve birçok farklı inançtan gelen dini liderlerin katıldığı bir konferans yapılmıştı. Böyle bir ortam/görünüm hem çok renkli hem de etkileyici idi. Katılımcıların bir araya gelerek çeşitli konular üzerinde fikir alışverişi olabileceği bekleniyordu. Fakat konferans beklenildiği kadar başarılı ve ses getirir mahiyette olmadı. Toplantıya katılmayanlar da vardı. Bunlar arasında İsrail'in önde gelen hahamları vardı. Katılmayı reddedenlerden biri olan Başhaham, medyaya “Biz, Yahudi olmayanlarla her hangi bir şey hususunda konuşacak bir şeye sahip değiliz!” demişti. Böyle bir ortamda ortaya çıkan sonuç; Yahudi olmayanlarla konuşacak bir şeyleri olmama yönünde ikna edilen Yahudiler ve Yahudi olanlarla konuşacak bir şeyleri olmamaya ikna edilmiş Hıristiyanların olması geçmişti. Diyaloga Yahudi ve Hıristiyan dünyasından yapılan itiraz konuları ve itiraz eden her iki tarafın da şahsi nedenleri büyük ölçüde birbirinden farklıydı. Bkz. Raymond Apple, *Christian-Jewish Relations: A Jewish Perspective*, s. 12

84 Apple, *Christian-Jewish Relations.*, s. 12

SONUÇ

Günümüzde Kuzey Amerika'nın her yerinde ve Avrupa'da yoğun bir şekilde tezahür eden Yahudilik-Hıristiyanlık Diyaloğu 2. Dünya Savaşından sonraki dönemde başlamış ve 1960'lı yılların sonunda ve 70'lerde yükseliş trendini yakalamıştır. Hıristiyanlarca, Tanrı/İsa katili olarak görülen Yahudilerin konumunda Konsillerle beraber farklı bir karara varılmış ve İsa'nın öldürülmesinin günahı Yahudiler üzerinden kaldırılmıştır.

Diyalog sürecinin ilk aşamasında birçok Yahudi özellikle antisemitizmin tarihçesi ve Nazilerin yaptığı kabul edilen ve Holocaust olarak adlandırılan Yahudi katliamı üzerinde durmuşlardır. Diğer yandan birçok Hıristiyan da teolojik konuları tartışmak ve kendilerinin Kutsal Kitabı algılayışları ile Yahudilerin Kutsal Kitabı yorumlamalarını karşılaştırmak istemişlerdir.

Hıristiyan teolojisinin tekrar gözden geçirilmesi ve Yahudiler ve Yahudilik hakkındaki öğretilerin üzerinde çok önemli mülahazalar söz konusudur. Bu konu gerek kiliselerin resmi bildirgelerine ve gerekse birçok makale, kitap ve dergilere de yansımıştır. Yahudilik tarafında da Yahudiliğin Hıristiyanlığa olan tutum ve yaklaşımının yeniden değerlendirilmesi süreci devam ede gelmektedir. Şu açıktır ki Hıristiyanların Yahudilerle olan diyalogu diğer dinlerle olduğundan çok daha farklı bir seviyededir. Yahudi kutsal kitabı tarafından tanıklık edilen itikat, her iki toplumlardan birisine daha ziyade bir başka inanç değil, fakat bir diğerinin itikadının temeli şeklindedir.

Geleceğe yönelik, Kardinal Casper'in "*biz tam anlamıyla başlangıcın başlangıcındayız*" yorumu genel olarak paylaşılmaktadır. Yahudi ve Hıristiyanlar için oluşturulan karşılıklı saygı, işbirliği ve anlayış ruhu, uyum içerisinde eğitime ve bilgilendirme ortamlarının meydana getirilmesi gibi yeni bir yol açılmıştır. Fakat sadece bununla yetinilmemesi gerektiği ve sorun dolu dünyaya Yahudi ve Hıristiyan toplumların önerebileceği çok daha fazla ortak beklentilerin olduğu vurgulanmaktadır. Bundan dolayı, aynı tanrıya, moral değerlerine, Kutsal Kitabın Eski Ahit kısmına ortak payda olarak sahip olunmasından dolayı bir diğerini dikkate almanın yeni ruhunun küreselleşme sürecinin sıkıntılı dönemlerini yaşayan dünyaya sunmak zorunda olunan en önemli sembol olabileceği düşüncesi/iddiası hâkimdir. Dolayısıyla Yahudi-Hıristiyan ilişkisi, yaşayan dünya dinlerinden hiç birisinin diğeriyle olan ilişkisine benzememektedir. Gerek teolojik ve gerekse siyasal temel referanslarını her fırsatta ortak bir paydada buluşturmaya ve bunların ortak bir hedefe odaklandığı farklı bir platforma sahiptir.

Bu nedenle Yahudi ve Hıristiyanların diğer din müntesipleriyle olan diyalog çalışmalarının daha iyi gözlemlenebilmesi için söz konusu iki toplum arasındaki ilişkilerin geçmişi, bu günü ve geleceğine yönelik bilimsel çalışmaların yapılması son derece önemlidir. Bu tarz yapılacak çalışmalar başta ülkemizin içinde bulunduğu coğrafya olmak üzere küreselleşme sürecinin geleceğine yönelik dini siyasal ve ekonomik stratejilerin doğru okunması, anlaşılması ve yeni stratejilerin belirlenmesine önemli ölçüde ışık tutacaktır.

KAYNAKÇA

- Clark WILLIAMSON, A Guest In The House Of Israel, Westminster, 1993
- Edward Idris CASSIDY, *The Future of Jewish - Christian Relations In The Light Of The Visit Of Pope John Paul II To The Holy Land*, The Interreligious Coordinating Council In Israel, 10th Annual General Meeting, 13th March 2001, Duke University Press, Vol. 8, Winter, 2002
- George WEIGELL, Witness To Hope, The Biography Of Pope John Paul II, 1999
- Kutsal Kitap (Tevrat, Zebur, İncil), İst. 2009 Baskısı
- John Paul II, Apostolic Letter Novo Millennio Ineunte, Vatikan, 2001
- K.BACKHAUS, 'Das Bundesmotiv In Der Frühkirchlichen Swellenzeit' Der Ungekündighe Bund, ed. H. Frankemölle, Freiburg, 1998, ss. 211-231'dan naklen Walter Casper, 'The Meaning Of Covenant In Judaism', s. 22
- Raymond APPLE, 'A Remembrance And Reflection On The Holocaust', St. Thomas More Society ve N.S.W, Society Of Jewish Jurist And Lawyers, Sidney, 29 Haziran, 1999
- Şinasi GÜNDÜZ, Din ve İnanç Sözlüğü, Vadi Yay, Ankara, 1998
- Victoria BARNET, Provocative Reconciliation: Reflections On The New Testament On Christianity, Christian Century, September 27- October 4, 2000
- Walter CASPER, 'The Meaning Of Covenant In Judaism', Christianity And Jewish-Christian Relations, Centre For The Study Of Jewish-Christian Relations, Cambridge, 2004
- <http://www.auschwitz.dk/auschwitz.htm>
- http://www.bc.edu/bc_org/research/cjl/kasper_biography1.htm
- http://www.catholic-pages.com/hierarchy/cardinals_bio.asp?ref=138
- <http://www.en.auschwitz.org.pl/m>
- <http://www.jcrelations.net/en/?item=2575>